

א בקדמון ברא יי זה
שמא זה ארעא: ע
וארעא זה ארעא
וריקנא וחיסובא על אפי
זהומא ורנחא בן קדם יי
במשא על אפי מלא: ג
ואמר יי לתי גבורא זהה
גבורא: ד הלא יי זה
גבורא ארי עב ואפריילי יי

פניני תר-גום יונתן

פרשת במדבר

חידושים ופנינים
בפרשנות המקרא
מתרגום יונתן בן עוזיאל

הרב מאיר שפירד

**פניני תרגום יונתן
הרב מאיר שפריר זצ"ל**

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות
בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54
0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:
0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

קטת
עימוד ועיצוב

☎ 050-412-452-4
✉ Kesetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

והזר הקרב יומת ♦ עונש נורא על כל מה ששיך לחילול המקדש והעבודה - מיתה מידיית באש לוהטת!..... ד

איש על דגלו בארת ♦ האם היה דגל לכל שבט או לכל מחנה? ומה הם האותות שהיו על הדגלים? ז

דגל מחנה יהודה ♦ מדוע דווקא גור אריה? והקשר בין הצורה שנחקה לנחשון בן עמינדב..... ט

דגל מחנה ראובן ♦ מה השייכות בין ראובן לאילה? ומדוע נכתב על דגלו הפסוק 'שמע ישראל'? ... יב

דגל מחנה אפרים ♦ טעם חקיקת הפסוק 'כי ענן ה' על המשכן' וצורת התינוק..... טו

דגל מחנה דן ♦ טעם חקיקת הפסוק 'ובנחה יאמר שובה ה' וצורת נחש צפעוני..... יז

וזאת עשו להם וחייו ולא ימתו ♦ מה היא התקנה שיעשו הכהנים להציל את הלויים?..... כ

תוכן עניינים דיגטלי

מעבר לעמוד המבוקש
באמצעות לחיצה על השורה המקשרת

פרשת במדבר

**וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמָת • עונש נורא על כל מה ששיך לחילול
המקדש והעבודה - מיתה מידיית באש ליהטת!**

**(במדבר א, נא) וּבְנִסְעֵי הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְחַנַּת הַמִּשְׁכָּן
יְקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמָת:**

באיזה מיתה יומת הזר הקרב לעבודה?

רש"י מפרש 'מיתה בידי שמים'. וכן כתב הרמב"ן (שמות כא, כט) שכל מקום שנאמר 'יומת' בלבד ולא 'מות יומת', הוא במיתה בידי שמים והביא דוגמא מפסוקנו שנאמר 'והזר הקרב יומת', ודרשו חז"ל שהוא למיתה בידי שמים. אולם דייק מאונקלוס שכתב 'יתקטל' שס"ל (כר"ע להלן) שמיתתו בחנק - והיינו בידי בית דין. וכ"כ האב"ע (כאן): 'ובית דין ימיתוהו'.

וכבר נחלקו בזה במשנה (סנהדרין פא:): 'זר ששימש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים'. ובגמ' (שם פד.) ביארו את שורש המחלוקת בלפותות, ונוסף שם שיש מחלוקת תנאים בדעת רבי עקיבא, האם דינו בחנק או בסקילה.

והנה לדעת חכמים שמיתתו בידי שמים היינו **שימות בקיצור שנים**, שזה ענינה של מיתה בידי שמים. (מבואר בירושלמי ובתוס' בכ"מ, ויש בזה ג' שיטות, ראה הערה¹)

1. מצינו ג' שיטות מה היא מיתה בידי שמים. ומה ההבדל בינה לבין מיתת כרת, ולכ"ע ענינה של מיתה בידי שמים הוא מיתה בקיצור שנים, וכדלהלן.

א. **שיטת הירושלמי** (פ"ב דביכורים הובא בתוס' יבמות ב. ד"ה מתני') שמיתת כרת היא מיתה **קודם גיל חמישים**. ואילו מיתה בידי שמים היא מיתה **קודם גיל שישים**. וכן הביא רבנו יונה בשערי תשובה (ג, קכד).

ב. **שיטת הבבלי** (מוע"ק כח. - להבנת תוס' בימות ב. ובשבת כה. וכגירסת הר"ח שם בגמ' 'מת בגיל שישים, זו היא מיתת כל אדם'. ולא כגירסא שלפנינו: 'מת בגיל שישים, זו היא מיתה בידי שמים'). שמיתת כרת היא מיתה **בין גיל חמישים לגיל שישים**. ואילו מיתה בידי שמים היא **מיתה בקיצור ימים ושנים**, לאו דווקא בגיל שישים שהוא זמן מיתת כל אדם. (אמנם בתוס' מוע"ק כח. ישנה משמעות כגירסת הש"ס שלפנינו עיי"ש וצ"ע.)

בת"י מבואר יתירה מזאת:

וּבְמִיטַל מְשֻׁבְּנָא יִפְדָּקוּן יְתִיָּה לְיוֹאֵי וּבְמִישְׁרֵי מְשֻׁפְּנָא יְקִימוּן יְתִיָּה
 לְיוֹאֵי. וְחִילוּנֵי דִיקְדָּב יִתְקַטִּיל בְּאִישָׁא מְצַלְהָבָא מִן קָדָם יְיָ:
 [ובנסוע המשכן יורידו אותו הלזים, ובחנות המשכן יקימו אותו הלזים.
 והזר שיקרב יזמת באש מלהטת מלפני ה']

בת"י מבואר שאופן מיתת הזר הקרב לעבודת הלויים בהקמת ופירוק המשכן, הוא על ידי אש לווהטת שתצא מלפני ה'. והיינו שודאי אינו סובר כר"ע שמיתתו מיתת בית דין. ואף לא ס"ל כדעת חכמים שמיתתו בידי שמים - בקיצור ימים, אלא לדעתו אכן יזמת בידי שמים אך על ידי אש לווהטת שתצא מלפני ה', והנה פשטות דבריו מורים שיומת באופן מידי באש שתצא מלפני ה' בעת שיקרב לעבודה, ולא משמע שביום מן הימים תצא אש מלפני ה' ותשרפהו (אכן אין זה מפורש להדיא בדבריו).

אסמכתא לדבר ניתן להביא ממה שאופן מיתה זו 'באש לווהטת מלפני ה'' מוזכר בת"י פעמים רבות בהקשר של קירבת זר אל הקודש או חילול של הכהנים בעבודה:

כך מפרש את מה שנאמר אודות חובת אהרן ובניו לשרת בקודש בבגדי כהונתם, כנאמר (שמות כח, לה): 'וְהָיָה עַל אֶהֱרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְיָ וּבְצִאתוֹ וְלֹא יָמוּת'; ומתרגם יונתן: 'וְלֹא יָמוּת בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא'. וכן לגבי בניו נאמר שם (שמות כח, מג): 'וְלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא'.

כך גם לגבי האיסור לזר להתקרב למזבח (שמות כט, לז), מתרגם: 'דְּלָמָא יִתְקָדוּן בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא'. וכן לענין חובת הכהנים לקדש את ידם טרם העבודה (שמות ל, כ): 'וְלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא'. וכן לענין הנוגע בכלי הקודש (שמות ל, כט): 'וּמִשְׁאֵר שְׁבֻטָּא יִתְקַדַּח בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא קָדָם יְיָ'.

וכן בציווי להניח את הקטורת על האש, נאמר 'ולא ימות' ובת"י תירגם: 'וְלֹא יָמוּת בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא קָדָם יְיָ'. וכן לענין אכילת קדשים ותרומה בטומאה (ויקרא כב, ט) מתרגם יונתן: 'וְלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא קָדָם יְיָ'.

ג. שיטת רש"י (הובא בתוס' יבמות ב. ובתוס' מוע"ק בח. בשם י"מ) שמיתת כרת ומיתה בידי שמים שווים הם (ומשמע שאף מיתה בידי שמים היא קודם חמישים או קודם שישים) אלא שבכרת אף זרעו נכרת, ואילו במיתה בידי שמים אין זרעו נכרת. [אמנם שיטת הריב"א (הובא בתוס' יבמות ב.) שאף בכרת אין זרעו נכרת טרק בכרת של עריות שכתוב בהם 'עריירי' זרעו נכרת].

ימותון ביה באיִשָּׂא מְצַלְהָבָא.

וכן בענין קריבת זר אל הקודש (במדבר ג, לח): 'וְחִילוֹנֵי דִיקְרָב יִתְקַטִּיל בְּאִשָּׂא מְצַלְהָבָא מִן קָדָם יְיָ'. וכן מה שהוזהרו הכהנים שלא יקרבו לקודש לאחר שכיסו את הכלים (במדבר ד, טו): וְלֹא יִקְרְבוּן לְקוֹדֶשֶׁת דְּלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׂא מְצַלְהָבָא. וכן להלן (במדבר ד, יט) אזהרה שלא יזונו עיניהם מן הקודש: וְלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׂא מְצַלְהָבָא וַיִּזְוִחוּן עֵינֵיהוֹן מִן בֵּית קוֹדֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל. וכן שם (פסוק כ). 'דְּלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׂא מְצַלְהָבָא'.

במיתה זו מתו נדב ואביהוא (אשר הקריבו 'אש זרה' וחטאם היה בחילול העבודה ראה בארכיות בגליון פרשת שמיני): כמוזכר בת"י ב' פעמים: (ויקרא א, טז) 'וּמִיתוּ בְּאִשָּׂא מְצַלְהָבָא'. וכן (במדבר ג, ד): 'וּמִית נָדָב וְאַבְיָהוּא קָדָם יְיָ בְּאִשָּׁתָא מְצַלְהָבָא'.

ואף זה מה שסברו בני" בעת שראו שמשה לא יורד מן ההר וביקשו לעשות עגל כי חשבו שמשה מת באש לטהרת כשהתקרב לפני ה' (שמות לב, א): 'דִּין מְשֶׁה גְבָרָא דְאַסְקָנָא מְאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֲשֵׁתְלֵהָב בְּטוֹרָא דְאִשָּׂא מְצַלְהָבָא מִן קָדָם יְיָ'. וכן שם (שמות, לב, כג).

מרשימה זו למדנו שדרכו של ת"י לתרגם בהקשר של איסורי חילול העבודה והמקדש שנאמר בהם מיתה, שהיא מיתה באש לטהרת לפני ה', וישנה משמעות שמיתה זו היא מיידית בעת החילול כמו שהיה בנדב ואביהוא שאף הם מתו במיתה זו.

מה נורא המקום הזה

ומה נורא הדבר למתבונן גודל הגילוי פנים שראו ישראל בחוש, הכיצד זר הקרב לעבודה או כהן שחילל עבודתו באיזה אופן מהאופנים האסורים, נשרף תיכף באש לטהרת שיצאה מלפני ה'... ומזה למדו עוצם קדושת המשכן וכליו, וגודל הזהירות הנדרשת 'בגשת בני ישראל אל הקודש'.

אִישׁ עַל דְּגָלוֹ בְּאֵתֶת • האם היה דגל לכל שבט או רק לכל מחנה? ומה הם האותות שהיו על הדגלים?

(במדבר ב, ב) אִישׁ עַל דְּגָלוֹ בְּאֵתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סְבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יַחְנוּ:

מה הפירוש איש על דגלו 'באותות'?

רש"י בפירושו הראשון מבאר שאותות הם הסימנים שסומנו בהם הדגלים, שעל כל דגל היה אות - סימן היכר לאותו שבט.

ומהו הסימן? רש"י כתב: **מפה צבועה היתה תלויה על הדגל**, וצבעה השתנה משבט לחברו, הצבע היה כגוון אבנו הקבועה בחושן, ומתוך כך הכיר כל אחד את דגלו.

אולם האבן עזרא והרשב"ם (כאן) פירשו עפ"י המדרש, שהאותות שעל הדגלים היו **צורה הקשורה לאותו שבט**, וכך כותב האב"ע:

"וקדמונינו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם - מכח דרש דודאים. ובדגל יהודה צורת אריה - כי בו המשילו יעקב. ובדגל אפרים צורת שור - מטעם בכור שור. ובדגל דן צורת נשר עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא"².

עוד מחלוקת נחלקו רש"י והאבן עזרא - כמה דגלים היו במסעות. מדברי רש"י הנ"ל נראה שלכל דגל היה צבע אחד בלבד, בגוון אבן החושן של השבט. ומסתבר א"כ שרש"י סבור שלכל שבט ושבט היה דגל משלו, כי אם היו רק ארבעה דגלים, כיצד יכיר כל אחד את דגלו? ונמצא שבסה"כ היו **שנים עשר דגלים**.

וכך מבואר אף במדרש: (במדבר רבה פ"ב, ז)

"סימניו היו לכל נשיא ונשיא, מפה וצבע על כל מפה ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על לבו של אהרן, מהם למדה הפלכות להיות עושיין מפה וצבע לכל מפה ומפה. כל שבט ושבט נשיא שלו צבע מפה שלו דומה לצבע של אבנו"³.

2. ראה להלן שתי"י חלוק על כל צורות אלו, וסבור שהיו על הדגלים צורות אחרות.
3. במדרש שם מפרט מה היה הצבע שנצבע כל דגל מכל אחד השבטים עיי"ש.

אמנם ממה שפירט האבן עזרא (הנ"ל) רק ארבעה דגלים, נראה שהיו ארבעה דגלים בלבד, דגל לכל מחנה לשבטי ראשי המחנות והם: יהודה, ראובן, אפרים ודן, אך לא היה דגל לכל שבט ושבט.

בנושא ה'אותות' שהיו על הדגלים ת"י סובר כרש"י וכהאב"ע יחדיו:

**גְּבַר עַל טִיקְסִיָּה, בְּאֶתְוֹן דְּמִסְתַּמְנִין עַל טִיקְסִיָּהוֹן לְבֵית אַבְהִתְהוֹן,
 יִשְׂרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְלֻקְבִיל, סְחוֹד סְחוֹד לְמִשְׁפַּחַן זְמוּנָא יִשְׂרוֹן:
 [איש על דגלו, באותות המסומנים על דגליהם לבית אבותם, יחנו בני
 ישוראל מנגד, סביב לאהל מועד יחנו]**

בת"י כאן פירש 'אותות' - אותות המסומנים על הדגלים, ולא פירש מה הם האותות, אולם להלן מפרש שמלבד הצבע היה על הדגל גם צורה הקשורה לשבט העיקרי במחנה, (צורות אחרות ממה שהובא במדרש הנ"ל ובאב"ע) ואף נכתבו בו שמות השבטים שבאותו מחנה. ויתירה מזאת היה חקוק במרכזו פסוק, המבטא ענין השייך לאותו שבט - מחנה.

עוד מבואר להדיא בת"י להלן שהיו רק ארבעה דגלים, וכדי שכל שבט יכיר את דגלו, נצבע כל דגל בג' צבעים - כצבעי אבני החושן של השבטים החונים באותו מחנה, וכך הכירו הכל את מקומם. ת"י להלן גם מתייחס לחומר ממנו היו עשויים הדגלים - משי.

ולדבריו נמצא כך:

א. היו רק ארבעה דגלים - דגל לכל מחנה ולא לכל שבט.

ב. הדגל היה עשוי ממשי.

ג. צבע הדגל היה מורכב מג' צבעים - בגוון אבני החושן של השבטים החונים באותו מחנה.

ד. על הדגל היה חקוק שמות השבטים שבאותו מחנה.

ה. על הדגל היה צורה הקשורה לשבט העיקרי שבאותו המחנה. דגל יהודה - גור אריה. דגל ראובן - אילה. דגל אפרים - תינוק. דגל דן - נחש.

ו. על כל דגל היה רשום פסוק שְׁפִיטָא ענין השייך למחנה או לשבט ראש הדגל. דגל יהודה

- 'קומה ה' ויפוצו אויבך'. **דגל ראובן** - 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. **דגל אפרים** - 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה'. **דגל דן** - 'ובנחה יאמר שובה ה'.

להלן נביא בפירוט את דרכו של ת"י בצורתו של כל דגל ודגל. וביאור הקשרי הצורות והפסוקים שנכתבו על הדגלים לפי סדר הפסוקים.

דָּגַל מַחֲנֵה יְהוּדָה • מדוע דווקא גור אריה? והקשר בין הצורה שנחקקה לנחשון בן עמינדב

(במדבר ב, ג) וְהַחֲנִים קָדְמָה מִזְרָחָה דָּגַל מַחֲנֵה יְהוּדָה לְצַבְאָתָם וְנָשִׂיא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינַדָּב:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה יהודה?

מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל הוּא אוֹרְפָא תְּרִיסַר מִילִין וּפּוֹתֵיהּ תְּרִיסַר מִילִין. וְדִישְׂרֹן קִידּוּמָא מְדִינְחָא, טִיקַס מִשְׁרִיתָא יְהוּדָה לְחִילִיהוֹן בְּאַרְבַּעַתֵּי מִילִין מְרַבְּעִין⁴. וְטִיקַסִּיהּ הוּא מִמִּילַת, תְּלַת גְּזוּנִין כָּל קָבִיל תְּלַת מְרַגְלִיתָא דְּבַחוּשְׁנָא, סְמוּקָא וְדוּקָא וּבְרוּקָא. וְבִיהּ חֲקִיק וּמְפַרֵּשׁ שְׁמֵהּ תְּלַת שְׁבֻטֵיָא יְהוּדָה יִשְׁשַׁבֵּר וְזַבּוּלוֹן. וּבְמִצִּיעוֹתֶיהּ כְּתִיב יָקוּם יְיָ וְיִתְבַּדְּרוֹן סְנַאֲךָ וְיַעֲדִקוֹן בְּעֲלֵי דְבַבְךָ מִן קָדְמוֹ. וְבִיהּ הוּא חֲקִיק צוּרַת בְּרַ אֲרִיִּין, מְטוּל דְּרַבָּא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּר עַמִּינַדָּב:

4. בת"י כאן מבואר שגודל מחנה ישראל היה י"ב מיל על י"ב מיל, (וכך מבואר בגמ' בברכות נד: וסוטה יג:) ובגמ' בעירובין נה: למדו מפסוק שהמחנה היה בגודל ג' פרסאות על ג' פרסאות, ופרסה היא ארבעה מיל.
וצ"ע שבת"י בפרשת חוקת (במדבר כא, לה) כתב, שעוג מלך הבשן ראה את מחנה ישראל שהיה ו' פרסאות, ולכן עקר הר ורצה להשליך עליהם וכו'. ודלא כמשנת"כאן, וכן גירסת רב אחאי גאון בשאלות (ס"ו כז) ועיין בחתמ"ס סוף פרשת בלק שמבאר את דברי התרגום שם עפ"י החשבון, ובפרדס יוסף החדש כאן בפרשת במדבר.

[מחנה ישראל היה אורכה שנים עשר מיל ורחבה שנים עשר מיל. והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאותם בארבע מילין מדובעין. ודגלו היה ממשין. שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן, אדם פטדה וברקת. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים יהודה יששכר וזבולון, ובאמצעו כתוב 'יקום ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך'. ובו היה חקוק צורת גזר אריה, בגלל הנשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב]

בת"י כאן מתבארים כל היסודות שהבאנו בקטע הקודם והם: מנין הדגלים, חקיקת שמות השבטים, הצורה הצבע, החומר והפסוק.

טעם חקיקת הפסוק 'קומה ה' ויפוצו אויבך' על הדגל

בת"י מבואר שעל דגל יהודה נחקק הפסוק (במדבר י, לה) 'ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך'. ויש להבין מדוע נכתב דווקא פסוק זה?

והנה פסוק זה עוסק בנסיעת הארון בעת הילוך המחנות, ומקומו הראוי הוא בפרשתנו, ולכן כשנכתב בפרשת בהעלותך, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות⁵, נכתב עם סימן היכר - האות נ הפוכה מלפניו ומלאחריו, כדי להורות שמקומו הוא בפרשתנו - פרשת הדגלים.

בת"י שם מתרגם את הפסוק עם תוספת. ומתרגומו נוכל להבין את הקשרו של הפסוק לדגל מחנה יהודה. וכך מתרגם:

"ויהי כאשר היה רוצה לנסוע הארון, היה הענן מקופל ועומד, ולא היה נוסע, עד שמשה רבנו היה עומד בתפילה, מתפלל ומבקש רחמים מלפני ה' וכך אמר, התגלה עתה מאמר ה' בחוזק כעסק, ויתפזרו אויבי עמך, ולא יהא לשונאיהם רגל לעמוד לפניך".

למדנו מדבריו שמשה רבנו היה אומר פסוק זה כתפילה, קודם תחילת המסעות. ועל פי זה ביאר בספר 'קטורת הסמים', שלכך נכתב פסוק זה על דגלו של יהודה, לפי שיהודה היה הראשון למסע, והיה משה מקריא את הפסוק מתוך הדגל, מפני האיסור לומר פסוקים בעל פה - כמאמר חז"ל: (גיטין ס:) "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה"⁶.

5. כמבואר במפרשים שם עפ"י הגמ' (שבת קטז).

6. אכן צ"ע איך נכתב הפסוק על הדגל הא אין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, וצ"ל דהוי גזה"כ וא"כ גם אם לא היה

לביאור זה הפסוק שנכתב על הדגל אינו מקושר לגופו של שבט יהודה, אלא לעובדה ששבט יהודה הם הראשונים במסע המחנות.

ביאור אחר המקשר את הפסוק לגופו של שבט יהודה, נכתב בספר 'נו"כ יהונתן', המבאר שהיות ופסוק זה מדבר על מלחמות ישראל עם אויביהם. והמלחמה שייכת בפרט ליהודה, כפי שבירכו יעקב (בראשית מט, ח) 'ידך בעורף אויבך' - ולמדו חז"ל (ע"ז כה.) שיהודה יוצא הראשון למלחמה⁷. ולכן נחקק בדגלו תפילה זו, שהיא בקשה על נצחון המלחמה נגד אויבי ישראל.

טעם חקיקת צורת גור האריה שעל הדגל

בת"י מבואר שהצורה שנחקה בדגל מחנה יהודה היא 'גור אריה'. בפשטות השייכות לאריה, היא משום שהאריה מסמל את המלכות שניתנה ליהודה, ועמדו המפרשים על כך שאם כן ראוי היה לחקוק בדגל צורת אריה ממש ולא 'גור אריה'. ואכן במדרש רבה (פ"ב, ז) נאמר שעל הדגל נחקק צורת אריה ולא גור אריה: "יְהוּדָה נִפְּךָ. וְצִבְעָה מִפֶּה שְׁלֹוֹ דְמוּתוֹ כְּמִין שְׁמִים. וּמִצִּיר עָלָיו אַרְיָה"⁸. וצ"ב מדוע בת"י מבואר שהצורה שנחקה היא 'גור אריה'⁹?

והנה יהודה נמשל לגור אריה כבר בברכה שברכו יעקב: (בראשית מט, ט) 'גור אריה יהודה'. ויתכן שעל פי מקרא זה חקקו בדגל דווקא גור אריה. אלא שיש להבין מדוע אכן המשילו יעקב אבינו דוקא לגור האריה¹⁰?

עוד יש להתבונן במה שכתב ת"י שסיבת חקיקת דיוקן גור האריה, היא בגלל נחשון בן עמינדב שהיה נשיא השבט. ולהאמור דיוקן גור האריה בא בעקבות ברכת יעקב ליהודה,

נכתב היה הגזה"כ מתיר אמירתו.

7. בגמ' שם מובא: "איזה מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זה קשת, ומנין שביהודה כתיב, דכתיב (שופטים א): 'מי יעלה לנו וגו' ויאמר ה' יהודה יעלה". וברש"י שם: "יהודה יעלה. שבט יהודה יעלה תחילה לכבוש את גורלו". הרי שיהודה יוצא הראשון".

8. וכך נכתב גם באב"ע שהובא לעיל.

9. בספר 'אוצר יד החיים' כתב ליישב, שהנה באבן עזרא (רות ד, ז) העלה אפשרות שנחשון בן עמינדב היה פחות מבן עשרים שנה (כבן י"ח) בשעה שיצאו ממצרים. ולמרות גילו הצעיר היה נשיא שבט ונושא דגל. והיות וצורת הדיוקן באה בגללו לכך חקקו צורה של גור אריה ולא אריה ממש. אלא שצ"ב מה הטעם שהדיוקן בא בגללו ולא בגלל מהות השבט כברכת יעקב? וכדלהלן.

10. עיין במפרשים שם שביארו זאת כל אחד בדרכו: רש"י ביאר ש'גור אריה' הולך על דוד שמתחילה היה גור בימי שאול שהוא היה מוציא ומביא, ולאחמ"כ היה האריה בעצמו כשמלך. ואילו רשב"ם ביאר שהגור הוא קל וגבור יותר מהאריה הזקן, לכן הומשל יהודה לגור שהוא שיא הגבורה. הספורנו שם ביאר שיהודה הומשל דוקא לגור היות ואינו אריה ממש, שאין לו מלכות אלא הוא 'גור אריה' הגובר באחיו ועתיד למלוך.

והברכה הלא שייכת לכלליות השבט ומדוע קישר ת"י את הדיוקן לנחשון בן עמינדב הנשיא דייקא?

וביאר בספר 'ברכת אברהם' עפ"י המדרש רבה (בראשית פצ"ח, ז) עה"פ 'גור אריה יהודה':

*"גור אריה יהודה (בראשית מט, ט), מלמד שנתן לו גבורה של ארי,
וחצפה של גוריו".*

המדרש מלמדנו שיעקב נתן ליהודה ב' תכונות הנמצאות באריה וגוריו: גבורת האריה וחוצפה של גוריו. ומכיון שתכונות אלו היו בנחשון בן עמינדב בשעה שקפץ ראשון למים, (עצם מה שקפץ למים. ומה שהיה הראשון לפני משה ואהרן והזקנים וכו') לכך הדיוקן של שבט יהודה ביטא את תכונות אלו שהם אכן תכונות השבט, שבאו לידי ביטוי בנשיא - נחשון בן עמינדב.

דָּגַל מַחֲנֵה רְאוּבֵן • מה השייכות בין ראובן לאילה? ומדוע

נכתב על דגלו הפסוק 'שמע ישראל'?

(במדבר ב, י) דָּגַל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימְנָה לְצַבְאֹתֶם וְנָשִׂיא לְבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן שְׂדִיאוֹד:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה ראובן?

טִיקָס מִשְׁדֵּי־רְאוּבֵן, דְּרוּמָא יִשְׂרוּן לְחִילֵיהוֹן בְּאַרְבַּעְתֵּי מִלִּין מְדַבְּעֵן. וְטִיקְסִיָּה הָזָה מִמִּילַת, תְּלַת גְּזוּנִין כָּל קָבַל תְּלַת מְדַגְלֵי־תֵּא דְבָחוּשְׁנָא. אֲזַמְזוּרְד וְשְׂבוּזִי וְסַבְּהָלוֹם, וְגִיָּה חֲקִיק וּמְפָרֵשׁ שְׁמַחַת תְּלַת שְׂבָטֵי־רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן גָּד. וּבְמִצִּיעוֹתֶיהָ כְּתִיב שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵנָּא יְיָ אֶחָד. וְגִיָּה הָזָה חֲקִיק צוּרֵת בְּרַ אֵילָא. וְהָזָה חֲמִי לְמַחֲוֵי בִיָּה צוּרֵת בְּרַ תּוֹדִי, בְּרַם מִשָּׁה גְּבִיָּאָה חֲלַפִּיָּה מְטוּל דְּלֵא יְדַבְּרַ

להזן חֹבֶת עֵיגָלָא. וְרָבָא דְהוּהּ מְמַנֵּי עַל חִילּוֹת שְׁבֻטָא דְרְאוּבֵן אַלְיָצוֹר בַּד שְׁדִיאוֹר:

[דגל מחנה ראובן, יחנו לצבאותם בארבע מיל מרובעין. ודגלו היה ממשי, שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן נפך ספיר ויהלם. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים ראובן שמעון גד. ובאמצעו כתוב 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. ובו היה חקוק צורת אילה צעירה והיה ראוי להיות בו צורת שור צעיר, אך משה הנביא החליפו כדי שלא יזכר להם עון העגל. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט ראובן אליצור בן שדיאור]

טעם חקיקת הפסוק 'שמע ישראל' על הדגל

מבואר בת"י שעל דגלו של ראובן נחקק הפסוק 'שמע ישראל'. וטעם הדבר כתבו המפרשים, לפי שפסוק זה נאמר על ידי בני יעקב אבינו בשעה שנאספו אצלו קודם מיתתו, ומובא בחז"ל (פסחים נו.): "בקש יעקב לגלות את קץ הימין לבניו ונסתלקה ממנו שכונה, אמר שמא ח"ו יש פסול במיטתי, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד' - אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד".

ולפיכך נכתב פסוק זה על דגל מחנה ראובן מפני שיעקב חשש שמא נכשלו בניו בדבר עבירה כמו ראובן שחילל יצועיו, ושמעון בשכם. והיות וראובן ושמעון היו תחת דגל אחד והוא דגלו של ראובן, לפיכך נכתב פסוק זה על הדגל, להודיע לכל שלא חטאו. (גו"כ יהונתן - יין הטוב)

מדוע היה ראוי שיחקק צורת שור?

עוד מבואר בת"י שהיה ראוי לחקוק על הדגל צורת שור, אלא שמשה רבנו לא רצה, כדי שלא יזכר חטא העגל, ולכך נחקק על הדגל צורת אילה.

ויש לידע מה הטעם שהיה ראוי שיחקק שם צורת שור?

בפירוש יונתן ביאר לפי שראובן וגד היו גיבורים בעלי כח כשור. ולפיכך היה ראוי להיחקק על הדגל אות לגבורתם.

אולם בנו"כ יהונתן ביאר, שהשור מסמל את הבכורה, כמו שנאמר אצל יוסף (דברים לג, יז) 'בכור שורו הדר לו' ומפני בכורתו של ראובן, היה ראוי שיחקק על דגלו דיוקן שור.

טעם חקיקת צורת האילה על הדגל

עוד מבואר בת"י שעל הדגל של ראובן נחקה צורת אילה, וטעם הדבר, יש שפירשו לפי שהאילה רומזת על זריזות כעין מה שאמר יעקב על נפתלי - 'נפתלי אילה שלוחה' (בראשית מט, כא) לפי שהיה זריז. וצורת האילה באה לרמז על זריזותו של ראובן שהיתה בטבעו וכמו שאמר לו יעקב (בראשית מט, ד) 'פחז כמים'.

עוד פירשו שהאילה באה לרמז על זריזותו במעשה התשובה, שתיכף עשה תשובה על חטאו ולא דחה זאת. וכמו שאמרו חז"ל (הובא ברש"י בראשית לז, כט) שראובן לא היה במכירת יוסף לפי שהיה טרוד בשקו ותעניתו.

באופן נוסף ביאר בספר 'קטורת הסמים', שאילה רומזת על 'תפילה', וכדברי חז"ל המובאים ברש"י (תהילים מב ב)

"אמרו רבותינו האילה הזאת חסידה שבחיות וכשהחיות צמאות למים, הם מתכנסות אליה שותתלה עיניה למרום ומה היא עושה חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, והקב"ה מרחם עליה והתהום מעלה לה מים. כאיל תערוג - כאילת תערוג לא נאמר, וכאיל יערוג לא נאמר, אלא כאיל תערוג דבר הכתוב בזכר ובנקיבה, הזכר עורג על עסק המים כמו שפרשנו, הנקיבה כשהיא כורעת לילד והיא צועקת הקב"ה מרחם עליה"¹¹.

11. בגמ' (ב"ב טז:) 'אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה'. ואמנם לא מוזכר שם תפילת האילה כי שם הגמ' מדברת מענין ההשגחה הפרטית, אך הוא מבואר ברש"י בתהלים בשם חז"ל.

דָּגַל מַחֲנֵה אַפְרַיִם • טעם חקיקת הפסוק 'כי ענן ה' על המשכן' וצורת התינוק

(במדבר ב, יח) דָּגַל מַחֲנֵה אַפְרַיִם לְצַבְאֹתֶם יְמֹה וְנָשְׂיָא לְבְנֵי אַפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן עֲמִיהוּד:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה אפרים?

טִיקַס מִשְׁדֵּיִית אַפְרַיִם לְחִילִיהוֹן, מַעֲרָבָא יִשְׁדוֹן וּמִשְׁדֵּיִיתָהוֹן בְּאַרְבַּעַתֵּי מִלִּין מִדְּבָעוּן. וְטִיקַסִּיה הָוּה מִמִּילַת. תְּלַת גְּוֹנִין כָּל קָבִיל תְּלַת מִדְּגָלִיִּיתָא דְּבַחוּשָׁנָא, קִנְבִּירִין טְדָקִין וְעִינְעִיגַל. וְבִיה חָקִיק וּמִפְרָשׁ שְׁמַהַת תְּלַת שְׁבָטֵי אַפְרַיִם וּמִנְשָׂה וּבְנִימִין וּבְמִצִּיעוּתִיהָ כְּתִיב וְעֲנָנָא דֵּי עֲלִיהוֹן בִּימָמָא בְּמִטְלִיהוֹן מִן מִשְׁדֵּיִיתָא וְבִיה הָוּה חָקִיק צוּרַת דִּיבָא. וְרָבָא דְהָוּה מְמַנִּי עַל חִלּוֹת שְׁבָטָא דְבְנֵי אַפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּר עֲמִיהוּד:

[דגל מחנה אפרים לצבאותם, מערבה יחנו, ומחנותיהם בארבעת מילין מדובעים. ודגלו היה ממשי, שלשה צבעים כנגד שלשת המדרגליות שבחשן לשם שבו ואחלמה. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים אפרים ומנשה ובנימין. ובאמצעו כתוב 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה'. ובו היה חקוק צורת תינוק. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני אפרים אלישמע בן עמיהוד]

הטעם שנחקק על הדגל הפסוק 'וענן ה' עליהם יומם'

בת"י מבואר שעל דגלו של מחנה אפרים נחקק הפסוק (במדבר י, לד): 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה', העוסק במסע בני ישראל, ובה להורות שענני הכבוד מצילים להם מאור החמה.

בביאור השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים, כתבו המפרשים (פ' יונתן הקדמון ונ"כ יהונתן) הואיל ובמחנה אפרים היה את שבטו של בנימין, שבית המקדש עתיד להיבנות בחלקו. ועליו נאמר (דברים לג, יב): 'חופף עליו כל היום', ועננים היו שרויים שם, לכך נכתב הפסוק העוסק בענני הכבוד השייכים למחנה זה.

עוד ניתן לומר עפי"ד הרמב"ן (פסוק ב) שכתב:

*"ושכינה לעולם במערב בגבול בנימין, שנאמר 'ולבנימין אמר ידיד ה'
ישכון לבטח עליו'."*

כלומר שבחלקו של בנימין שרתה השכינה וזה המתבטא בפסוק 'וענן ה' על המשכן יומם'. ולכך נכתב על דגל המחנה שבתוכו השכינה פסוק המדבר על השראת השכינה בעת מסע המחנות.

טעם חקיקת צורת התינוק על הדגל

עוד מבואר בת"י שעל דגל מחנה אפרים נחקקה צורת תינוק. ובטעם הדבר כתבו המפרשים שצורת תינוק באה לבטות חיבת ה' לבניו ועל שם הכתוב (ירמיה לא, יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים'. שפסוק זה מבטא את חיבת ה' לבניו בהיותם 'ילד שעשועים'.

השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים לכאן אינה רק משום 'הזכרת' שמם בפסוק זה. אלא משום שמחנה זה הוא מחנהו של בני רחל - אפרים מנשה ובנימין שהיו חביבים ואהובים אצל יעקב.

דָּגַל מַחֲנֵה דָן • טעם חקיקת הפסוק 'ובנחה יאמר שובה ה'

וצורת נחש צפעוני

(במדבר ב, כה) דָּגַל מַחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצַבְאֹתֶם וְנָשִׂיא לְבְנֵי דָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדַּי:

מה הם ה'אותות' שהיו חקוקות על דגלו של מחנה דן?

טיקס מִשְׁדֵּי דָן לְצִפּוֹנָא, לְחִילִיָּהוֹן וּבֵית מִשְׁדֵּי־תִהוֹן בְּאַרְבַּעַתֵּי מִלִּין מְרֻבְּעִין וְטִקְסִיָּה הָיָה מִמִּילַת תְּלַת גְּזוּנִין כֹּל קְבִיל תְּלַת מְרֻגְלִיתָא דְּבַחוּשְׁנָא כְּרוּם וְיָמָא וּבִידְלֻזַּת חֲלָא וְאַפְגִּטוּר. וּבֵיהּ חֲקִיק וּמְפָרֵשׁ שְׁמַהַת תְּלַת שְׁבֻטֵי דָן וְנִפְתְּלֵי וְאֲשֵׁר. וּבְמִצִּיעוּתֵיהּ חֲקִיק וּמְפָרֵשׁ וּבְמִישְׁדֵּי יִימַד תּוֹב יֵי שְׁדֵי בִיקְרָךְ בְּגוּ דִּיבּוּזַת אֲלִפְיָא דִּישְׂרָאֵל. וּבֵיהּ הָיָה חֲקִיק צוּרַת חִיּוּי חֲדָמֵן וְרַבָּא דִּהוּהּ מִמְּנֵי עַל חִילוֹת שְׁבֻטֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדַּי:

[דגל מחנה דן לצפון לצבאותם, ומקום מחנותיהם בארבעת מילין מרובעים. ודגלו היה ממש. שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן, תרשיש שהם וישפה. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים דן ונפתלי ואשר. ובאמצעו חקוק ומפורש, 'ובנחה יאמר שובה ה' שכון בכבודך בתוך רבבות אלפי ישראל'. ובו היה חקוק צורת נחש צפעוני¹², ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני דן אחיעזר בן עמישדי]

12. כדברי ת"י שנחקה צורת נחש מבואר במדרש רבה (פ"ב, ז) אמנם בפסיקתא ובמדרש לקח טוב וכן באב"ע ובשל"ה נאמר שהצורה שנחקה על דגל שבט דן היא נשר.

טעם חקיקת הפסוק 'שובה ה' רבבות עמך ישראל' על הדגל

מבואר בת"י שעל דגל מחנה דן נחקק הפסוק (במדבר י, לו): 'ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל' והנה פסוק זה נאמר ע"י משה בעת שנחו מהמסעות, כמבואר בת"י שם:

"וכאשר היה רוצה הארון לחנות, היה הענן מקופל ועומד, ולא היה פורס עד שהיה משה עומד בתפילה, ומתפלל ומבקש רחמים לפני ה'"

להאמור לעיל על הפסוק 'ויהי בנסוע' אשר נכתב בדגל יהודה, שהוא מכיון שהיה משה אומרו בתחילת המסעות, ואף כאן יתכן שלכך נכתב פסוק זה על דגלו של דן שהוא היה האחרון בסדר המסע ורק לאחר שעמדו שבט דן ממסעם, היה משה אומר תפילה זו.

ובפרט לדברי ה'קטורת הסמים' שמשה היה מקריא את הפסוק מתוך הדגל עצמו, כדין 'דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה', מובן שלכך אף כאן נכתב פסוק זה אותו קרא משה בעת חניית המחנות, מתוך דגל השבט שחנה אחרון והוא שבט דן.

יש מהמפרשים שנתנו טעם נוסף לכך שפסוק זה נכתב בדגלו של שבט דן, משום ששבט דן היה מקום לע"ז, שהיה בהם את פסלו של מיכה, וכמש"כ הרמב"ן (פסוק ב) ששבט דן נמצא בצפון ששם החושך, לפי ששבט דן יחשיך לעולם ע"י העבודה זרה שעשה ירבעם שנאמר (מלכים-א יב, כח) 'את האחד נתן בדן'. וכמו שנכתב בת"י בכ"מ אודות הרעות שפקדו את שבט דן בגין חטא זה של ע"ז, ראה הערה¹³.

לכך היה בדין שהשכינה תעזוב אותם, כי אין השכינה סובלת מקום של עבודה זרה, ועל זה באה תפילה זו שהתפלל משה: 'שובה ה' רבבות אלפי ישראל' כלומר 'למרות כל חטאים אלו, תישכון בכבודך בתוך רבבות אלפי ישראל'.

13. בפרשת זכור בה נאמר (דברים כה, יח) 'ויזנב בך כל הנחשלים'. תרגם יונתן: 'והיה הורג בכם כל מי שהיה מהרהר לסטות אחרי דבר ה'. הם גברים משבט דן שהיה בידם עבודה זרה, והיה הענן פולט אותם, ובית עמלק מקבל אותם" ובתרגום שה"ש (ב, טו) מבואר שהעבודה זרה שהיתה בידי שבט דן, היא פסלו של מיכה ומחמת זה התחייבו בית ישראל באותה שעה להיחבל, אלמלא זכות צדיקי הדור ההוא.

וכן בפרשת המתאוננים (במדבר יא, ב) נאמר 'ותבקר בם אש ה' ותאכל בקצה המזקה'. ובת"י תרגם - "ודלקה בהם אש לוהטת מלפני ה' ואכלה מן הרשעים שבקצה המחנה של בית דן שהיה הפסל עמהם".

וכן מבואר בתרגום יונתן בעת שבא בלעם לקלל את בני ישראל נאמר (במדבר כב, מא): 'ויצלהו במות בעל ויך אמש קצה הקסם'. ומתרגם יונתן: "וראה משם מחנה דן המהלכים בקצה העם שנפלטו מתחת ענני הכבוד". ושם (במדבר כג, א) מתרגם: "והיה כיון שראה בלעם אותם שעבודה זרה ביניהם, שמח בליבו ואמר לבלב בנה לי כאן שבעה מזבחות".

טעם חקיקת צורת נחש הצפעוני על הדגל

בת"י מבואר שעל דגל שבט דן נחקק צורת נחש. ולא סתם נחש אלא נחש 'חרמן' - צפעוני, שאין רפואה לנשיכתו. השייכות בין הנחש לשבט דן, הומשלה כבר ע"י יעקב אבינו בברכתו (בראשית מט, יז) 'יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי ארח הנושך עקבי סוס ויפל רכבו אחור'.

תכונת הנחש של שבט דן באה לידי בטוי בכך שהנחש אין כוחו אלא בפיו. ואף שבט דן עליהם אמר יעקב: (בראשית מט, יז) 'דן ידין עמו', אין כחם אלא בפיהם, לדון דין אמת לאמיתו ולכלות הקוצים מן הכרם.

ומטעם זה מבאר הכלי יקר (בראשית מט, יז) מדוע שבט דן חנו באחרונה ואילו שבט יהודה בראשונה:

"דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. יאמר שאע"פ שבדגלים יהודה גוסע בראשונה ודן באחרונה, מ"מ ישוה לו גם הוא שידין את עמו כאחד, כמיוחד שבשבט ישראל והוא יהודה... כך יהי דן נחש עלי דרך, כי כל נחש ממית ברוח שפתיו, ומדקאמר ידין עמו ש"מ שמדבר ברשעי ישראל שידין אותם ויכלה הקוצים מן כרם ה' צבאות, וע"כ היה מן ההכרח שיסע יהודה בראשונה ודן באחרונה לפי שיהודה נמשל לאריה שעיקר כחו בזנבו, וא"כ כשהלך יהודה לפני מחנה ישראל ואחוריו כלפי העם דומה כאילו זנבו פונה למחנה ישראל רמז שבו ידין עמו לשבור זרועות רמות. ודן נמשל לנחש שאין כחו אלא בפיו, ע"כ דין הוא שיסע באחרונה ופיו פונה אל מחנה ישראל כי בו ידין עמו"..

**וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ • מה היא התקנה שיעשו
הכהנים להציל את הלויים?**

**(במדבר ד, יט) וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶת קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אַהֲרֹן וּבְנָיו יִבְאוּ וְשִׁמּוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל
מִשְׁאוֹ:**

מהו 'וזאת עשו' – מה יעשו הכהנים כדי למנוע את מיתתם של הלויים נושאי הארון? ומה ביאור כפילות הלשון 'וחיו ולא ימותו', הלא אם יחיו הרי שלא ימותו?

במפרשים (אונקלוס ספורנו ואור החיים) ביארו שהתקנה שיעשו הכהנים היא שלא יניחו לבני קהת ליטול את המשאות באופן שיזכה במשא כל הקודם משבט לוי, משום שמפני חיבת הקודש הכל רצים לעבוד, וידחפו זה את זה ויחללו את הקודש, וזה יהיה סיבה להכריתם.

אלא אהרן ובניו יבאו, 'ושמו אותם' – את הלויים. 'איש איש על עבודתו ואל משאו' – כלומר שאהרן ובניו יורו ללויים, מי והיכן ישא את כלי הקודש, 'ולא יכניס לוי את ידו לשאת עד שיאמרו לו אהרן ובניו: 'פלוני, שים ירך במקום פלוני לישא'". (לשון האוה"ח).

אולם בת"י מפרש שיש כאן תקנה נוספת:

**וְדָא תְּקַנְתָּא עֲבִידוּ לְהוֹן, וְיִיחֹן בְּחַיִּי דְּצַדִּיקִי וְלֹא יְמוּתוֹן בְּאִשָּׁא
מְצַלְחָבָא, וְיִזוּחֹן עֵינֵיהוֹן מִן בֵּית קוֹדֶשׁ קוֹדְשִׁיא בְּזִמְן מְקַרְבָּהוֹן
לְתַמּוֹן, אַהֲרֹן וּבְנָוֵי יִיעֲלוֹן וְיִמְנֹן יְתֵהוֹן גְּבַר גְּבַר עַל פּוֹלְחָנֵיהּ
וְלִמְטוּלֵיהּ:**

[וזאת התקנה עשו להם ויחיו בחיי הצדיקים, ולא ימותו באש מלהטת. ויזוזו עיניהם מבית קדשי הקדשים בעת גשתם לשם. אהרן ובניו יבאו וימננו אותם איש איש על עבודתו ומשאו]

מבואר בת"י שמלבד התקנה המוזכרת במפרשים, ישנה תקנה נוספת והיא שהכהנים יזוזו

את עיניהם של הלויים מבית קדשי הקדשים, בעת שיגישו לשם. כדי שלא ימותו מחיי העולם הבא במה שיזונו עיניהם מבית קודש הקודשים.

אולם ת"י לא פירש כיצד יזיזו הכהנים את עיניהם של הלויים? אך לכאן' כוונתו למה שנאמר במדרש על הפסוק הבא, שהכהנים היו נכנסים ומפרקים את הכלים ומכסים אותם, ורק לאחמ"כ נכנסים הלויים ונושאים את הכלים.

וז"ל המדרש: (במד"ר פ"ה, ט)

"ולא יבאו לראות כבלע וגו', אמר רבי יהודה הלוי ברבי שלום, רוצה אהה ללמד באיזה ענין מתין בגי קהת, צא ולמד מן המקרא הזה, ולא יבאו לראות כבלע וגו', מלמד כשהיו באין לטעון את הארון היו מפרקין את הפרכת מפניו והיו זנים עיניהם מן הארון לפיכך היו מתפללים, שנאמר (שמות לג, כ): כי לא יראני האדם וחי, והיאך עשה להם משה תקנה, אמר לו האלהים בשעה שהיו מפרקין את המשכן לא יהיו בגי קהת מפרקין את הפרכת מפני הארון, אלא יהיו בגי אהרן גכנסין ומפרקין אותה מפני שהם כהנים, וכסו את הארון וכו' השלחן וכו' כל הכלים הנזכרים לו, וכזה יהיה להם תקנה שלא ימותו אם אינם מסתכלין בארון".

נמצא שלדברי ת"י דברי הפסוק הבא 'ולא יבאו לראות כבלע את הקדש' הוא המשך לפסוק דידן במה שהוא חלק מהתקנה שיעשו הכהנים ללויים שלא ימותו. וזאת מלבד התקנה האמורה שהכהנים יצוו מי מהלויים ישא את הארון¹⁴.

וראה באב"ע שאף הוא פירש כדברי ת"י שיש את התקנה של פירוק וכסוי הכלים, אך בשונה מת"י שהוסיף זאת בתחילת הפסוק, באב"ע מפרש בזה את סוף הפסוק: 'אהרן ובניו יבאו, ושמו אותם' - את הארון והשלחן והמנורה והמזבחות. 'על עבודתו' - בכלי הקדש. והיינו ענין הכיסוי של הכלים¹⁵.

14. כך מדויק מהת"י שאת המילים: 'אהרן ובניו יבאו' מתרגם בלשון מינוי וכדברי המפרשים הנ"ל.

15. צ"ע האם האב"ע סבור שיש רק את התקנה הזו, או שלדבריו יש את התקנה הנוספת והיא מוזכרת בלשון 'ואל משאו' וכמו שמפרש 'לשאת בכתף', ונכלל בזה שהם יפקדו מי ישא בכתף. או שענין זה כולל רק את מה שצריכים הכהנים להטעין את הכלים על הלויים וצ"ע.

טעם הכפילות של 'זחיו ולא ימותו'

מדברי ת"י עולה אף תשובה למה שנדמה ככפילות לכאורה בפסוק: 'זחיו ולא ימותו'. והלא אם זחיו וודאי שלא ימותו. ומבואר בת"י ש'זחיו' היינו לעוה"ב בחיי הצדיקים, ולא ימותו היינו בעוה"ז ע"י האש המלהטת, ונמצא שאין כאן כל כפילות.

וראה במפרשים (אב"ע ואור החיים) שביארו ענין זה באופ"א ש'זחיו' היינו שאם ישמרו היטב על המקדש 'עוד יתווסף להם חיים בהיותם מתעסקים בארון שבו התורה, שהיא מקור החיים - יאריכו ימים' (אור החיים). ו'לא ימותו' היינו שלא ימותו בכרת ולא ינזקו מהנגיעה וההסתכלות על הכלים.

